

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 35 §:n ja perusopetuslain 17 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 35 §:n ja perusopetuslain 17 §:n muuttamisesta (HE 163/2024 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Marjaana Larpa, opetus- ja kulttuuriministeriö
- korkeakouluharjoittelija Nuutti Rahikainen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- erityisasiantuntija Hanna Salokaarto, opetus- ja kulttuuriministeriö
- opetusneuvos Marjo Vesalainen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Jarkko Niiranen, Opetushallitus
- perusopetusjohtaja Outi Salo, Helsingin kaupunki
- juristi Minna Antila, Suomen Kuntaliitto
- puheenjohtaja Anne Onnela, Harjoittelukoulujen rehtorit, Harre ry
- johtava erityisasiantuntija Tuomo Laakso, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- toimitusjohtaja Susanna Niinistö-Sivuranta, Sivistysala ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- valtiovarainministeriö
- Jyväskylän yliopisto
- Suomen erityiskasvatuksen liitto ry
- Yksityiskoulujen Liitto ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia ja perusopetuslakia.

Valiokunnan mietintö SiVM 12/2024 vp

Esityksen mukaan kotikuntakorvaus nostetaan yksityisten perusopetuksen järjestäjien osalta 100 prosenttiin. Yksityisillä perusopetuksen järjestäjillä olisi lakisääteinen velvollisuus järjestää perusopetuslain mukaista erityistä tukea.

Esityksessä toteutetaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjausta, jonka mukaan yksityisten koulutuksen järjestäjien kotikuntakorvaus nostetaan 100 prosenttiin ja yhdenmukaistetaan järjestäjien velvollisuudet.

Esitys liittyy valtion vuoden 2025 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2025.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan pääministeri Orpon hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti muutettavaksi kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta annettua lakia siten, että yksityisten perusopetuksen järjestäjien kotikuntakorvaus nostetaan sataan prosenttiin nykyisen 94 prosentin sijasta. Samalla yksityisille perusopetuksen järjestäjille ehdotetaan säädettäväksi velvollisuus oppilaiden erityisen tuen järjestämiseen. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2025.

Esityksen mukaan kotikuntakorvauksen prosenttiosuuden korottaminen ehdotetulla tavalla kasvattaa kuntien kotikuntakorvausmenoja. Muutoksen vuosikustannus kunnille on arviolta noin 10,5 miljoonaa euroa ja valtiolle noin 0,5 miljoonaa euroa. Kustannukset vuonna 2025 olisivat noin 4,3 miljoonaa euroa kunnille ja 0,2 miljoonaa euroa valtiolle.

Valiokunnan näkemyksen mukaan hallituksen esitys on tarpeellinen uudistus kohti opetuksen järjestäjien ja siten myös oppilaiden yhdenvertaisuuden parantamista. Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella sivistysvaliokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta ehdottaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomioin ja muutosesityksin.

Yksityisten opetuksen järjestäjien kotikuntakorvauksen nostaminen ja velvollisuuksien lisääminen

Yksityisten opetuksen järjestäjien kotikuntakorvaus on voimassa olevan lainsäädännön nojalla kuntien saamaa perusopetuksen valtionrahoitusta pienempi, koska niiden lakisääteiset velvollisuudet opetuksen järjestämiseen ja siihen liittyviin tehtäviin ovat vähäisemmät kuin kunnilla. Esityksessä ehdotetaan, että yksityisten opetuksen järjestäjien kotikuntakorvauksen nostamisen lisäksi kyseisille opetuksen järjestäjille säädetään velvollisuus järjestää oppilaille voimassa olevan perusopetuslain 17 §:n 5 momentin mukaista erityistä tukea kuntien velvollisuutta vastaavasti. Valiokunta pitää ehdotusta perusteltuna.

Valiokunnan mietintö SiVM 12/2024 vp

Asiantuntijalausunnoissa on tuotu esille, että valtion koulujen ja yliopistojen harjoittelukoulujen jääminen kotikuntakorvauksen ulkopuolelle ja vaille velvollisuutta järjestää erityisen tuen palveluja kuntia ja yksityisiä järjestäjiä vastaavasti asettaa eri opetuksen järjestäjien opetuksessa olevat oppilaat lainsäädännön asettamien velvollisuuksien näkökulmasta keskenään osittain erilaiseen asemaan. Valiokunta toteaa saamaansa selvitykseen viitaten, että hallitusohjelmakirjaus on sanamuodoltaan rajattu koskemaan vain yksityisiä perusopetuksen järjestäjiä. Valittua mallia laajemmalla uudistuksella olisi ollut esitykseen varattua rahoitusta suuremmat taloudelliset vaikutukset, joten kotikuntakorvauksen korottamista esitettyä laajemmin ei ole mahdollista toteuttaa tässä yhteydessä. On huomattava, että oikeus erityiseen tukeen on edelleen kaikilla sitä tarvitsevilla oppilailla, koska esityksellä ei muuteta kuntien viimesijaista velvollisuutta järjestää opetusta ja erityistä tukea kaikille kunnan alueella asuville oppilaille. Kunnan alueella on tärkeää huolehtia siitä, että oppilaat jakautuvat tasaisesti eri ylläpitäjätaustaisiin kouluihin, jotta näiden vastuut olisivat käytännössä yhdenmukaiset ehdotetun lain tarkoittamalla tavalla.

Saadun selvityksen mukaan valtion kouluilla ja harjoittelukouluilla on mahdollisuus omalla päätöksellään järjestää oppilaille erityistä tukea. Valtion kouluja ja yliopistojen harjoittelukouluja rahoitetaan kotikuntakorvauksen lisäksi myös valtion talousarvioon sisältyvällä erillisellä valtion rahoituksella. Valtion koulut saavat rahoitusta valtion talousarviosta momentilta 29.10.01 ja harjoittelukoulut yliopistolain (558/2009) mukaisella yliopistorahoituksella. (*Valiokunnan lausumaehdotus*)

Valiokunta toteaa, että ehdotettua kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 35 §:ää on tarpeen täsmentää, jotta siitä ilmenee, että ehdotettua kotikuntakorvauksen korotusta koskevaa uudistusta ei ole tarkoitettu koskemaan Helsingin eurooppalaista koulua.

Esityksen suhde oppimisen tuen uudistusta koskevaan hallituksen esitykseen

Hallituksen esityksessä yksityisten koulujen lakisääteisten velvollisuuksien lisääminen nostettua kotikuntakorvausta vastaavasti on ehdotettu toteutettavaksi muuttamalla perusopetuslain 17 §:n 5 momenttia. Valiokunta kiinnittää hallituksen esityksessä todettuun (s. 16) viitaten huomiota siihen, että sen käsittelyssä on ollut toinen, nyt käsiteltävää esitystä aiemmin annettu hallituksen esitys (HE 114/2024 vp), jolla on esitetty muutettaviksi oppilaiden oppimisen ja koulunkäynnin tukea koskevia perusopetuslain säännöksiä ja kumottavaksi edellä mainittu perusopetuslain säännös. Samalla sitä vastaava säännös on esitetty sisällytettäväksi uuteen 20 f §:n 2 momenttiin.

Mainittujen kahden samanaikaisesti toisiinsa vaikuttavien esitysten vireilläolo aiheuttaa tarpeen muuttaa hallituksen esitykseen sisältyvää perusopetuslain 17 §:n muuttamista koskevaa esitystä yksityiskohtaisista perusteluista ilmenevin perustein. Kyseinen muutosehdotus aiheuttaa tarpeen muuttaa myös eräitä muita perusopetuslain muuttamista koskevaan lakiesitykseen (SiVM 11/2024 vp — HE 114/2024 vp) sisältyviä säännöksiä yksityiskohtaisista perusteluista ilmenevällä tavalla ja niissä esitetyin perustein.

Nyt tehtävien säännösmuutosten vaikutuksia ja niiden toimivuutta osana lainsäädännön kokonaisuutta ei ole pystytty arvioimaan siten kuin se osana lainvalmistelua olisi toteutettu, ja sen vuoksi valiokunta pitää tärkeänä, että opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa ja arvioi ehdotettuja muutoksia ja niiden vaikutuksia sekä oppilaiden että opetuksen järjestäjien näkökulmasta heti niiden toi-

Valiokunnan mietintö SiVM 12/2024 vp

meenpanon alusta alkaen ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin mahdollisten ongelmien korjaamiseksi.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 35 §:n muuttamisesta

35 §. Kotikuntakorvauksen määräytyminen. Valiokunta ehdottaa, että säännöstä täsmennetään lisäämällä siihen maininta Helsingin eurooppalaisesta koulusta, jotta säännöksestä ilmenee selkeästi, että mainittu koulu kuuluu 94 prosentin kotikuntakorvauksen piiriin muiden valtion koulujen tavoin. Täsmentämisen tarve johtuu siitä, että Helsingin eurooppalainen koulu on valtion koulu, mutta sen järjestämislupa on annettu muista valtion kouluista poiketen kyseistä koulua koskevan erityislain eikä perusopetuslain 8 §:n nojalla.

2. Laki perusopetuslain 17 §:n muuttamisesta

17 §. Erityinen tuki. Yleisperusteluissa mainitusta syystä 17 §:n muutosehdotus on käynyt tarpeettomaksi, ja valiokunta ehdottaa sen poistamista lakiehdotuksesta. Vastaava sääntely on hallituksen esitykseen HE 114/2024 vp liittyvässä sivistysvaliokunnan mietinnössä SiVM 11/2024 vp ehdotettu siirrettäväksi perusopetuslain uuteen 20 f §:n 2 momenttiin, jota valiokunta ehdottaa muutettavaksi jäljempänä kyseisen säännöksen yksityiskohtaisista perusteluista ilmenevällä tavalla.

20 c §. Oppilaskohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen. (Uusi). Valiokunta ehdottaa, että pykälään lisätään uusi 4 momentti, jossa säädetään, että valtion koululla ja yliopistojen harjoittelukoululla on velvollisuus järjestää nykytilannetta vastaavasti oppilailleen perusopetuslain 31 §:n 1 momentin mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut siten kuin siitä kyseisessä säännöksessä säädetään. Koska valtion koulujen ja yliopistojen harjoittelukoulujen kotikuntakorvausta ei esitetä nostettavaksi, niille ei esitetä lakisääteistä velvollisuutta oppilaskohtaisten tukitoimien järjestämiseen. Tämä velvollisuus kuitenkin on niillä opetuksen järjestäjillä, joille se on niiden järjestämisluvassa määrätty.

Valiokunta ehdottaa, että edellä todetun momentin lisäyksen vuoksi pykälän sivistysvaliokunnan mietinnön SiVM 11/2024 vp mukainen 4 momentti siirretään uudeksi 5 momentiksi.

20 f §. Tukea koskeva päätös. (Uusi). Valiokunta toteaa, että pykälän sivistysvaliokunnan mietinnön (SiVM 11/2024 vp) mukainen 2 momentti vastaa pääosin voimassa olevan perusopetuslain 17 §:n 5 momenttia. Saadun selvityksen mukaan säännöstä on tarpeen muuttaa siten, että siinä otetaan huomioon nyt käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä esitetty yksityisten opetuksen järjestäjien kotikuntakorvauksen nostamisesta johtuva erityisen tuen järjestämisvelvollisuuden ulottaminen mainituille opetuksen järjestäjille. Edellä todetun lisäksi valiokunta ehdottaa säännöksen selkeyttämistä niin, että sen sanamuodossa korostuu tukitoimien järjestämisvastuun sijasta sitä koskeva päätöksen tekemisen vastuutaho. Ehdotetulla muutoksella säännöksen sanamuoto vastaa paremmin sen tarkoitusta.

Valiokunnan mietintö SiVM 12/2024 vp

20 h §. Perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen. (Uusi). Valiokunta ehdottaa saadun selvityksen perusteella, että SiVM 11/2024 vp mietinnön mukaiseen 20 h §:ään lisätään uusi 5 momentti, jossa säädetään siitä, että valtion koulu ja yliopiston harjoittelukoulu eivät ole velvollisia järjestämään pykälän mukaisia tukitoimia, koska niiden kotikuntakorvausta ei ole esitetty muutettavaksi. Edellä todetusta poiketen valtion koululla tai yliopiston harjoittelukoululla on velvollisuus mainittujen tukitoimien järjestämiseen, jos siitä on niiden järjestämisluvassa niin määrätty.

Valiokunta ehdottaa, että edellä todetun momentin lisäyksen vuoksi sivistysvaliokunnan mietinnön SiVM 11/2024 vp mukainen 5 momentti siirretään 6 momentiksi.

20 i §. Perusopetuksen järjestäminen oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella. (Uusi). Valiokunta ehdottaa, että pykälään lisätään uusi 3 momentti, jonka mukaan yksityisellä opetuksen järjestäjällä on velvollisuus järjestää pykälän mukaista opetusta, jos sillä on tähän määrätty tehtävä järjestämisluvassaan. Valiokunta pitää perusteltuna, että yksityisten opetuksen järjestäjien lakisääteisten velvoitteiden laajentaminen ei koske oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella järjestettävää opetusta, jotta velvoitteet vastaavat olennaisilta osin tässä hallituksen esityksessä muutettavaksi ehdotetun perusopetuslain 17 §:n 1 momenttia.

31 §. Opetuksen maksuttomuus. (Uusi). Valiokunta ehdottaa, että pykälän 1 momenttia selkeytetään siten, että sen mukaisten palvelujen ja apuvälineiden järjestäminen kuuluvat voimassa olevan sääntelyn mukaisesti myös valtion koululle ja yliopistojen harjoittelukoululle. Säännöksessä tarkoitettut palvelut ja apuvälineet ovat oppilaalle maksuttomia.

Johtolause ja lain nimike. Edellä 17 §:n kohdalla todettuun viitaten sekä lakiin ehdotettavien uusien pykälien lisäämisen vuoksi valiokunta ehdottaa lain nimikkeen ja johtolauseen muuttamista ehdotettuja muutoksia vastaavasti.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sivistysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 163/2024 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Eduskunta hyväksyy yhden lausuman. (Valiokunnan lausumaehdotus)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 35 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (618/2021) 35 §:n 5 momentti seuraavasti:

35 §

Kotikuntakorvauksen määräytyminen

Perusopetuslain 8 §:n mukainen valtion koulu ja yliopistolain (558/2009) 88 §:n mukainen harjoittelukoulu sekä Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetun lain (1463/2007) mukainen Helsingin eurooppalainen koulu saavat 94 prosenttia 1—4 momentissa tarkoitetuista kotikuntakorvauksista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

perusopetuslain ~~17 §:n~~ muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan perusopetuslain (628/1998) 20 f §:n 2 momentti ja 31 §:n 1 momentti, sellaisina
kuin ne ovat laissa ____/____ sekä,
lisätään 20 c §:ään, sellaisena kuin se on laissa ____/____ uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4
momentti siirtyy 5 momentiksi, 20 h §:ään, sellaisena kuin se on laissa ____/____, uusi 5 momentti,
jolloin nykyinen 5 momentti siirtyy 6 momentiksi sekä 20 i §:ään, sellaisena kuin se on laissa ____/
, uusi 3 momentti seuraavasti:

~~17 §~~

Erityinen tuki

~~Jos tämän lain 8 §:n mukainen valtion koulu ja yliopistolain (558/2009) 88 §:n mukainen harjoittelukoulu ei järjestä tämän pykälän 1 momentissa tarkoitettua tukea, päätöksen oppilaalle järjestettävästä erityisestä tuesta tekee opetuksen järjestäjän esityksestä oppilaan asuinkunta.~~

20 c § (Uusi)

Oppilaskohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Tämän lain 8 §:n mukainen valtion koulu ja yliopistolain (558/2009) 88 §:n mukainen harjoittelukoulu on velvoitettu järjestämään oppilaskohtaisista tukitoimista vain 31 §:n 1 momentin nojalla oppilaalle annettavat tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet, jollei järjestämisluvassa toisin määrätä. (Uusi 4 mom.)

20 f § (Uusi)

Tukea koskeva päätös

Päätöksen 20 c §:ssä tarkoitetuista muista kuin 31 §:n 1 momentin mukaisista oppilaskohtaisista tukitoimista, 20 h §:ssä tarkoitetuista oppimäärää tai opetussuunnitelman tavoitteita koskevista toimista taikka 20 i §:ssä tarkoitetusta opetuksesta tekee opetuksen järjestäjän esityksestä

Valiokunnan mietintö SiVM 12/2024 vp

oppilaan asuinkunta, jos tämän lain 8 §:n mukainen valtion koulu ja yliopistolain 88 §:n mukainen harjoittelukoulu ei järjestä niitä. Päätöksen 20 i §:n tarkoitetusta opetuksesta tekee opetuksen järjestäjän esityksestä oppilaan asuinkunta, jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta tai kuntayhtymä ei järjestä sitä.

20 h § (Uusi)

Perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen

Tämän lain 8 §:n mukainen valtion koulu ja yliopistolain 88 §:n mukainen harjoittelukoulu on velvoitettu järjestämään tässä pykälässä tarkoitettuja oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamista koskevia toimia, jos sillä on tähän määrätty tehtävä järjestämisluvassaan. (Uusi 5 mom.)

20 i § (Uusi)

Perusopetuksen järjestäminen oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella

Muu opetuksen järjestäjä kuin kunta tai kuntayhtymä on velvoitettu järjestämään tässä pykälässä tarkoitettua opetusta, jos sillä on tähän määrätty tehtävä järjestämisluvassaan. (Uusi 3 mom.)

31 § (Uusi)

Opetuksen maksuttomuus

Opetus ja sen edellyttämät oppikirjat ja muu oppimateriaali sekä työvälineet ja työaineet ovat oppilaalle maksuttomia. Oppilaskohtaisia tukitoimia tarvitsevalla oppilaalla on lisäksi oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä 39 §:n nojalla järjestettävät palvelut. Edellä mainittuja palveluja ja apuvälineitä ovat velvoitettuja järjestämään myös tämän lain 8 §:n mukainen valtion koulu ja yliopistolain 88 §:n mukainen harjoittelukoulu.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan mietintö SiVM 12/2024 vp

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää ja seuraa, miten oppimisen tuki toteutuu jatkossa myös kaikissa valtion kouluissa ja harjoittelukouluissa.

Helsingissä 4.12.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuula Haatainen sd
varapuheenjohtaja Ari Koponen ps
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Pia Hiltunen sd
jäsen Inka Hopsu vihr
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Milla Lahdenperä kok
jäsen Pia Lohikoski vas
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Nasima Razmyar sd
jäsen Sara Seppänen ps
jäsen Markku Siponen kesk (osittain)
jäsen Jaana Strandman ps
jäsen Mari-Leena Talvitie kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen